O NOWYCH I RZADSZYCH

ROŚLINACH

FLORY LITEWSKIEJ

PRZEZ

JÓZEFA PACZOSKIEGO.

W KRAKOWIE,

NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.

W DRUKARNI UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

pod zarządem A. M. Kosterkiewicza.

1896.

O NOWYCH I RZADSZYCH

ROŚLINACH

FLORY LITEWSKIEJ

PRZEZ

JÓZEFA PACZOSKIEGO.

W KRAKOWIE,
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.
W DRUKARNI UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem A. M. Kosterkiewicza.
1896.

Osobne odbicie z T. XXXI. Sprawozdań Komisyi fizyograficznej
Akademii Umiejętności w Krakowie.

O nowych i rzadszych roślinach
flory litewskiej.

Przez

Józefa Paczoskiego.

W przeciągu trzech lat (1892—1894), studyowałem florę Litwy, przeważnie w południowej części kraju, zwanej Polesiem.

Ostatnią wycieczkę w r. 1894 odbyłem specyalnie na żądanie Ministeryum Rolnictwa i Dóbr państw. w celu zbadania, jak i o ile zmieniła się roślinność Polesia pod wpływem osuszenia błotnych obszarów tego kraju. Sprawozdanie tyczące sie formacyi roślinnych, rozwoju flory, jak też i zmian roślinności pod wpływem kanalizacyi, byłem obowiązany złożyć wyżej wymienionemu Ministeryum. Praca ta będzie drukowana w sprawozdaniach jenerała J. Żylińskiego, przewodniczącego w wykonaniu kanalizacyi na Polesiu (Otczet zapadnoj Ekspedicii po osuszeniu bołot).

W czasie moich wycieczek zebrałem też niemałą ilość roślin, już to zupełnie nowych dla flory Litwy, już to rzadszych, znanych dotychczas tylko w niektórych gub. litewskich. O tych rzadszych, lub mniej znanych roślinach, mam zamiar podać w pracy niniejszej wzmianki, które, sądzę, nie będą zbyteczne dla florystów i lubowników flory krajowej.

Wyliczając rzadsze rośliny litewskie nie ograniczam się tylko do podania gołych nazw i stanowisk, lecz, zwłaszcza przy więcej interesujących, podaję także, w jak najkrótszym zarysie, geograficzne rozmieszczenie gatunku na kuli ziemskiej, uwzględniając bardziej szczegółowo miejscowości Litwie ościenne. Miałem sposo-

bność korzystania w swoim czasie z nader bogatych materyałów zielnikowych w Kijowie, w Petersburgu, a po części nawet w Moskwie. Na zasadzie tych materyałów czynię nieraz sprostowania różnych wskazówek dawniejszych lub nowszych, tyczących się flory Rosyi. Przy wyliczaniu roślin zwyklejszych, geograficzne rozmieszczenie opuszczam. Również zmuszony byłem opuścić geograficzne rozmieszczenie kilku roślin, dla których w swoim czasie odpowiednich notatek nie zrobiłem, lub zrobione później zatraciłem.

Sposób wyliczania nowych roślin dla jakiejkolwiek miejscowości, uwzględniający rozmieszczenie geograficzne w krajach ościennych, uważam za więcej naukowy, niż rozpowszechnione obecnie wyliczenie tylko miejscowości i nazw. Przy metodzie porównawczej uwidacznia się, czy florysta zwrócił uwagę na to, że pewnej rośliny dotąd w danej miejscowości nie spostrzeżono, czy wskutek tego określił ją i porównał z autentycznymi okazami i rysunkami staranniej niż inne i t. d. Gdyby wielu, zwłaszcza początkujących florystów i dyletantów, zwracało uwagę na rozmieszczenie geograficzne, to literatura nasza, w zakresie flory krajowej, uniknęłaby wielu grubych błędów, polegających najczęściej na tem, że, określając n. p. nasze rośliny według flory francuskiej, znajdujemy w naszym kraju rośliny francuskie, które w rzeczywistości nigdy u nas dziko nie rosły i róść nie będą. Przy metodzie porównawczo-geograficznej początkującego nawet florystę zastanowiłby fakt, że roślinę, którą on określił, dajmy na to, jako *A. B.*, oddzielają setki lub nawet tysiące mil od jej zasiągu. A ileż takich podań posiada niestety nasza literatura florystyczna!

W pracy niniejszej wyliczam nie tylko rośliny znalezione na Litwie, lecz także te, które znalazłem w gub. mohilowskiej na pograniczu z gub. mińską.

Dwa wykrzykniki, położone przy nazwie miejscowości, oznaczają, że w miejscowości tej sam znajdowałem daną roślinę. Jeden wykrzyknik oznacza, że widziałem tylko roślinę zasuszoną, zebraną przez innego florystę.

Józef Paczoski.

Dublany pod Lwowem dnia 19 listopada 1895.

Ranunculus polyphyllus W. K.

Ledebour, Fl. Ross. I. p. 33; Schmalhausen, Flora jugo-zapad. Rossii str. 12; Waldst. et Kitaib., Icon. plant. rar. Hungariae I. tab. 45, Reichenbach, Icon. fl. German. et Helvet. III. tab. XI., fig. 4596.

Jaskier ten rośnie w Węgrzech, w Siedmiogrodzie, w Galicyi (według Knappa bardzo rzadko), w środkowej i południowej Rosyi: na Podolu (Schmalhausen!), w gub. chersońskiej (Riabkow!), na Wołyniu (zielnik Bessera!), w gub. jekaterynosławskiej (Akinfiew), charkowskiej (Czerniajew, Fischer!), w okręgu kozaków Dońskich (Czerkask. Henning!), w gub. kurskiej (Lindemann), orłowskiej, moskiewskiej, riazańskiej, tambowskiej (Litwinów!), saratowskiej (Becker!, Zinger), symbirskiej, kazańskiej, samarskiej (Sergiewsk!), w stepach kirgizkich (Akmoły!). W Syberyi: Sałair okr. kuźnieckiego, tomskiej gub. — (Korzyński j, Flora Wostoka jewrop. Rossii) i na Altaju (Krasnow). Ostatnie stanowisko wymaga zresztą sprawdzenia, gdyż p. Krasnow jest geo-botanikiem i niestety ścisłe definiowanie roślin uważa za zbyteczne. *R. polyphyllus* prawie wszędzie jest wielka rzadkością. W wielu z wyliczonych gubernii wiadomem jest tylko jedno stanowisko tej rośliny. Tylko na wyżynie Środkowo-Rosyjskiej (jak ją pojmuje p. Tillo) i w miejscowościach przyległych przytrafia się nieco częściej.

Na Litwie znalazłem *R. polyphyllus* koło Łojowa (gub. mińska, pow. rzeczycki), gdzie kilka okazów rosło na brzegu małego bagienka, znajdującego się na pochyłości wysokiego brzegu Dniepru (okazy kwitnące i z niedojrzałymi owocami 22 maja 1892 r.). Roślina z Łojowa przedstawia się w kształcie formy lądowej (*forma terrestris*). Chociaż litewskie stanowisko *R. polyphyllus* należy do liczby sporadycznych, sądzę jednak, że roślina owa dostała się na Litwę z wyżyny Srodkowo-Rosyjskiej, gdyż geologiczna przeszłość litewskiego Polesia nie pozwala uważać jej jako pozostałość przed-lodowcowej flory. Zresztą jaskier ten w przyległej mohilowskiej gub. dotąd nie znaleziony, co prawdopodobnie pochodzi z niedokładnego zbadania tej gubernii pod względem florystycznym. *R. polyphyllus* nie rośnie w Królestwie, w gubernii czernichowskiej, na Ukrainie i t. d. Wołyńskie stanowisko zapewne znajduje się w połud.-zachodniej części (na etykietce niestety nie wskazane). Z powyższego przeglądu rozmieszczenia geograficznego *R. polyphyllus* wynika, że litewskie stanowisko tego jaskra przedstawia się (przynajmniej w obecnej chwili) jako odrębna wysepka,

którą prawdopodobnie uda się z czasem złączyć z zasiągiem środkowo-rossyjskim.

Cardamine parviflora L.

Rośnie w półn. Afryce, połud. i środk. Europie, w Królestwie Polskiem (bardzo rzadko w lasach na Łysej Górze), na Podolu (Winnica-Andrz.), w Rosyi połud. i środkowej przeważnie wzdłuż rzek: nad Prypecią (w gub. mińskiej i kijowskiej!); nad Dnieprem od Złobina!! (mohil. gub.) prawie aż do morza Czarnego!!; nad Sożem (mohil. gub. koło Chominki!! i Homla!!); nad Worskłą (Połtawa!) i Orczykim (połt. gub.); nad Donem (Ust' Miedwiedickaja — Pabo!); nad Wołgą (Sarepta!, Astrachań!!). Oprócz tego rośnie w gub. kazańskiej (Korzynskij — Flora Wostoka jewrop. Rossii I., str. 168), kurskiej, charkowskiej, tambowskiej, (Litwinow!), woroneskiej (Gruner!). Osobny zasiąg w Finlandyi: w wyborskiej gub. (w miejscu piaszczystem koło drogi: Rajwoł — Transzel!) i w innych miejscowościach południowej Finlandyi (Herb. Mus. Fen.). W dokładnie zbadanej gub. petersburskiej, jako też w prow. nadbałtyckich nie dostrzeżono *C. parviflora*. Rośnie dalej w krajach zakaukaskich (Lenkorań Hohenack!), w Turkomanii (Karelin), w Syberyi: koło Omska nad Irtyszem w pobliżu Nor-Zajsanu!, nad rzeczkami w Dahuryi (Turczaninow!), na Altaju (Ledeb.), nad Leną w irkutskiej gub. Znajduje się także w Chinach północnych (Bunge, Maksymowicz).

Na Litwie rośnie wyłącznie tylko w mińskiej gub. nad Prypecią (koło Turowa w pow. mozyrskim!!) i nad Dnieprem (koło Łojowa!! — pow. rzeczycki). W sąsiedniej mohilowskiej gub. znaleziona była przeze mnie ta roślina koło Złobina i nad Sożem, w miejscowościach przytoczonych powyżej. *C. parviflora* przytrafia się w mniejszej lub większej ilości po wilgotnych piaszczystych wybrzeżach, zalewanych przez wiosenne wylewy rzek, jako też nad brzegami kałuż i jezior, powstających także z wód wiosennych. Kwitnie od maja do lipca.

Alyssum minimum Willd.

Roślina zamieszkująca połud. i środk. Europę, oraz Azyę zachodnią. Na Litwie nie rośnie. Raz tylko znalazłem jeden okaz *A. minimum* w Pińsku, rosnacy koło toru kolejowego. Najbliższe stanowisko znajduje się na Wołyniu.!!

Drosera intermedia Hayne.

Północna i środkowa Europa. W Rosyi zachodniej znajduje się granica wschodnia zasięgu tej rośliny. Na Litwie znaleziona

była *D. intermedia* przeze mnie w dwóch miejscowościach, lecz rosła tam obficie. Obie miejscowości znajdują się w gub. mińskiej: Kołpeń — pow. rzeczycki (wyschnięte błoto torfiaste) i Żytkowicze — pow. mozyrski (w miejscu wilgotnem w towarzystwie *Lycopodium inundatum*). W północnej części mińskiej gub., jak również w innych miejscowościach Litwy nie znaleziona. Rośnie jednak w północnej części Wołynia: Grzywa (Montresor!) i południowej części gub. czernichowskiej [1]) (Berestowiec! — Łukaszow) i między Browarami i Kijowem (Schmalh.!). *D. intermedia* znajduje się także w Królestwie i w prow. nadbaltyckich. Roślina przytoczona przez Rogowicza dla okolic Kijowa nie jest prawdziwą *D. intermedia* Hayne, lecz *D. obovata*, to jest mięszańcem pomiędzy *D. rotundifolia* i *D. longifolia* (*D. anglica*). Prawdopodobnie i wskazówka p. Bakunina dla gub. twerskiej ulegnie temuż losowi.

Aldrovandia vesiculosa. L.

Znaleziona koło Pińska w początku bież. stulecia przez pp. Wagnera i Gorskiego. W roku 1893 znalazłem niekwitnące okazy tej ciekawej rośliny (23 sierpnia) ogromnych rozmiarów między kępami trzęsawiska koło wsi Żytkowicze (pow. mozyrski).

Polygala hybrida, DC.

P. Wolfgangiana Bess., *P. comosa* a *Wolfgangiana* Schmalhausen, Flora jugo-zapadn. Rossii str. 73.

Jest to roślina bardzo zbliżona do *P. comosa* Schk. Wielu florystów zalicza ją do tej ostatniej, jako formę, a jeszcze większa liczba botaników wcale nie odróżnia tego gatunku i identyfikują ją z *P. comosa*. Regel i Trautvetter liczyli ją jako odmianę *P. vulgaris* L. (*P. comosa* Schk. uważana była przez nich także jako odmiana *P. vulgaris*, co już było grubym błędem). Rzeczywiście cechy morfologiczne, odróżniające *P. hybrida* DC. od *P. comosa* Schk. są bardzo nieznaczne. *P. hybrida* zawsze jest większa, liście ma szersze, kwiaty prawie zawsze znacznie większe; torebka owocowa osadzona jest na nóżce, powstałej ze zwężenia torebki ku nasadzie; skrzydełka znacznie od torebki dłuższe. Jakkolwiek *P. hybrida* niewiele różni się od *P. comosa* i chociaż często dają się widzieć formy przejściowe, uważam za rzecz pożyteczną wydzielenie jej, jako rasy odrębnej. *P. hybrida* różni się także od

---

[1]) W północnej części tej gubernii, jak również w mohilowskiej, orłowskiej, smoleńskiej, witebskiej i i. dotąd nie znaleziona.

P. comosa swojem rozmieszczeniem geograficznem. Ta ostatnia jest rośliną zachodnią, która im dalej ku wschodowi, tem jest rzadszą, gdy naodwrót pierwsza bardzo rozpowszechniona jest na wschodzie, a na zachodzie coraz rzadziej się przytrafia. *P. hybrida* jest bardzo pospolitą rośliną w Turkiestanie! (nadzwyczaj liczne okazy tej rośliny, znajdujące się w Petersburskim botanicznym ogrodzie, bez wyjątku należą do *P. hybrida*), na Kaukazie!, w stepach kirgizkich, w Syberyi (Irkutsk!, Alatau!, Altaj!, połud. brzeg jeziora Bajkalskiego!, Krasnojarsk!, półn. brzeg Bajkału!, Dahurya!, koło Kanska!, Tarbagataj — Schrenk!, Kamczatka! i wiele innych!), Tiań-Szań!, Dżungarya!, Mongolia (liczne okazy Kiriłowa!, Potanina! i Przewalskiego!), w miejscowościach położonych koło gór Uralskich (skąd *P. hybrida* była pierwotnie opisana przez De Candollea). We wschodniej części Rosyi europejskiej *P. hybrida* przytrafia się bardzo często (gub. samarska!, saratowska! permska! i inne). W południ. Rosyi: Krym!, chersońsk gub.!![1]), nad Donem!, jekaterynosławska gub. (koło Aleksandrowska — Gruner! pod niewłaściwą nazwą *P. major*), w kijowskiej gub. w pow. humańskim (Golde!). Rosya środkowa: Kijów — Schmalh., Wołyń, czernichowska gub.!!, Wilno!, grodzieńska gub.!, mohilowska!!, moskiewska! — Anienkow, Fl. Mosq. exs. Bez wątpienia *P. hybrida* będzie znaleziona jeszcze w wielu miejscowościach Rosyi europejskiej. Sporadycznie *P. hybrida* występuje i w Europie zachodniej, jak n. p. w Sabaudyi! (herb. J. de Passeval — Grandmaison, 1868). Częściej jednak nie w formie typowej, lecz jako roślina pośrednia między *P. hybrida* i *P. comosa* Schk. (na prz. okazy „Flora exsic. Austro-Hungarica" Nr. 872).

Na Litwie *P. hybrida* DC. jest bardzo rzadką rośliną. Rośnie w borach, w zaroślach i po brzegach lasów. Kwitnie w maju i w czerwcu. Dotąd znaleziona koło Wilna! (Wolfgang — *P. Wolfgangiana* Bess.), w Puszczy Białowieskiej (Gorski!). Częściej widzieć się daje w gub. mohilowskiej (Złobin!!, Chominka!!, Homel!!). Do tego gatunku należy *P. major* Lindemanna, Downara i Czołowskiego, jak o tem mogłem się przekonać na okazach odpowiednich roślin przechowanych w Petersburgu[2]).

Dianthus diutinus Kit.

Link, Enumer. plantar. Horti bot. Berolinensis altera. Pars. I. p. 419; *D. polymorphus* MB. b. *diutinus* Schmalhausen, Flora

---

[1]) W pracy mojej o florze chersońsk. gub. roślina ta figuruje pod nazwą *P. comosa*.

[2]) *Polygala vulgaris* L. β. *major* Rogowicz Obozrienie i t. d. także należy do *P. hybrida* DC.

jugo-zap. Rossii str. 78; *D. polymorphus* MB. β. *calycis dentibus acutis* Ledeb., Fl. Ross. I. p. 276; *D. Borbasii* Vandas — Oester. Bot. Zeit. 1886. p. 193.

Gatunek ten przez długi czas nie był odróżniony od *D. polymorphus* MB. Z drugiej strony badacze flory Rosyi wschodniej poczytywali go za *D. Carthusianorum* L. (Prawdziwy *D. Carthusianorum* L. prawdopodobnie w środkowej i wschodniej Rosyi wcale nie rośnie) Niedawno goździk ten opisany był przez p. Vandas'a jako nowy gatunek — *D. Borbasii* (*loc. cit.*). Pochodzi to niezawodnie ze zbyt krótkiego i powierzchownego opisu tej rośliny u Link'a: „*Caule laevi, foliis linearibus, capitulo bracteis obvallato flores haud superantibus, squamis calyci subaequantibus. Hab. in Hungaria.* 4. *D. caul. 2 ped. Fol. elongata vix 1‴ lata. Capitulum minus ac in praec.* (to jest *D. atrorubens*, który u Linka zapewne odpowiada *D. capitatus* DC.). *Bracteae cuspidatae vix calyce breviores, quae in praec. duplo breviores. Calyx superne nigrescens. Cor. rubra, petala integra crenulata* (*flores aggregati*)". (Link loc. cit.). Rosyjskie okazy tej rośliny różnią się od opisu Linka tem, że kielich na wierzchu nie jest koloru czarnego, lecz zwykle blady z różowym odcieniem. Zresztą czasami kielich bywa ciemno purpurowy, co Link zapewne wyraził: „*calyx superne nigrescens*". Prócz tego przytrafiają się często okazy (zwłaszcza rosnące na gruncie piaszczystym w lasach sosnowych) *D. diutinus* z łodygą w dolnej części omszoną (jak to opisane u p. Vandas'a). Sądzę, że wskazane różnice nie mogą być uważane jako przeszkoda do identyfikowania goździka, uznawanego w Rosyi za *D. diutinus*, z węgierskim *D. diutinus* Kit. Goździk opisany przez Vandas'a (z Wołynia) jako *D. Borbasii*, jest według mego zdania, prawdziwym *D. diutinus* Kit. (*D. Borbasii* wydany był we Flora exs. Polonica Rehmana i Wołoszczaka przez p. M. Twardowską Nr. 143; okazy z Pińszczyzny). Vandas porównuje opisywany przez się gatunek z *D. polymorphus* MB. (goździk bardzo zbliżony do *D. diutinus*), ale wcale nie wspomina o *D. diutinus* Kit. Nadmienić tu jeszcze muszę, że *D. diutinus* Rchb. (Icon. Fl. Germ. et Helvet.) nie przedstawia rośliny Kitaibela, ale *D. sabuletorum* Heuft., albo *D. Pontederae* Kern. (Fl. exs. Austro Hungarica Nr 539), które to formy w Rosyi nie rosną. Niedawno wydana była zasuszona roślina pod nazwą *Dianthus diutinus* Kit. verus (nie pamiętam w obecnej chwili przez kogo; okazy te widziałem w Petersburgu, lecz odpowiednią notatkę niestety gdzieś zgubiłem) [1]), która pochodziła z miejscowości klasycznej, to jest z tej samej, z któ-

---

[1]) Odpowiednią notkę odnalazłem. Okazy te zebrane były przez Borbas'a (Hungaria centralis, comit. Pestin. in collibus arenosis submobilibus ad Pótharaszti et Kekmes. 29/VI—94) i wydane przez C. Baenitz'a. (Przyp. autora w czasie druku).

rej *D. diutinus* Kit. pierwotnie był opisany. Owóż, porównawszy ten nibyto prawdziwy *D. diutinus* Kit. z *D. polymorphus* MB., nie znalazłem najmniejszej różnicy. Z tego wynika wniosek, że albo w miejscowości klasycznej *D. diutinus* (na Węgrzech) oprócz goździka tego rośnie jeszcze i *D. polymorphus*, lub że roślina Kitaibela i Biebersteina stanowi jeden gatunek. W tym ostatnim przypadku nazwa Biebersteina miałaby pierwszeństwo i nazwa *D. Borbasii* Vandas powinnaby była być zachowaną dla rośliny, uznawanej w Rosyi za *D. diutinus* Kit. Naturalnie kwestyi tej rozstrzygać nie mogę, lecz tu zachowuję nazwę więcej rozpowszechnioną. Tożsamość *D. diutinus* autorów flory rosyjskiej z *D. Borbasii* kwestyi ulegać nie może.

D. diutinus Kit. jest rośliną bardzo rozpowszechnioną w pasie środkowym Rosyi europejskiej (na południu zastępuje go *D. polymorphus* MB.[1]). Rośnie w borach, w miejscach piaszczystych, a czasem i na łąkach nadrzecznych (z okolic Perejasławia połt. gub. taką formę liczyłem niegdyś za odmianę *D. carthusianorum* L., którą nazwałem „*forma Borysthenica*"; dziś jasno widzę swoją pomyłkę). O rozmieszczeniu geograficznem *D. diutinus* Kit. trudno sobie wyrobić dokładne pojęcie. Najwięcej rozpowszechniony jest ten gatunek goździka, jak już wspomniałem powyżej, w środkowym pasie Rosyi europejskiej; także we wschodniej Rosyi (widziałem okazy zebrane przez Korzyńskiego).

Na Litwie *D. diutinus* Kit. bardzo jest pospolity we wschodniej części, w zachodniej jest rzadszy. Rośnie w borach, w miejscach piaszczystych, a czasami na łąkach nadrzecznych o glebie piaszczystej (Dniepr, Soż.). Kwitnie w czerwcu i w lipcu.

Grodzieńska gub.: Wołkowysk (Gorski! — pod nazwą *D. Carthusianorum*).

Mińska gub.: Korzeniów (Twardowska! — Fl. exs. polon. Nr. 143. sub *D. Borbasii* Vandas), Borowy Ostrow (Paszkiewicz! — pod nazwą *D. Carthusianorum* L.), Borysowszczyzna (Jastrzębski u p. Paszkiewicza pod nazwą *D. Carth.*). Łachwa (Ostankow!), Mozyr!!, Tonież!!, Wasylewicze!!, Michałki!!, Kuźmicze!!, Skorodne!!, Iołcza!!, Łojów!!, Łuniniec!!, Turów!!, Żytkowicze!!, Rzeczyca!!, między Petrykowem i Laskowiczami!!, Pińsk!![2]).

---

[1]) Schmalhausen przytacza *D. diutinus* Kit. dla okolic Odesy prawdopodobnie przez omyłkę. Także roślina wskazana przeze mnie dla półn. części gub. astrachańskiej nie należy do tego gatunku. W pracy mojej „Matieriały dla flory stiepiej jugo-wost. czasti Chersonsk. gub." str. 67 *D. diutinus* Kit. niesłusznie figuruje jako synonim *D. polymorphus* MB.

[2]) *D. Carthusianorum* wskazany dla Pińska przez Schmalhausena (Flora jugo-zap. Rossii str. 77.) jest *D. diutinus* Kit. (okazy Gorskiego!).

Mohilowska gub.: Homel!!, Żłobin!!, Rohaczów!![1]).

Silene parviflora Pers.

Serbia, Siedmiogród, Mołdawia, połudn. i środkowa Rosya. Na Litwie *S. parviflora* trafia się, chociaż nie często, w miejscach piaszczystych. Znaleziona dotąd koło Grodna!, w Puszczy Białowieskiej (Drymmer!), w gub. mińskiej (Żytkowicze!!, Petrykowo!, Mozyr!, Bobrujsk!!, Pińsk!!), w gub. mohilowskiej koło Żłobina!!. W Galicyi, w prow. nadbałtyckich, w gub. wileńskiej nie znajdowana, jak również na Wołyniu i Ukrainie. W Królestwie jako bardzo rzadka roślina *S. parviflora* wskazana dla Babiniec koło Warszawy.

S. parviflora jest formą wschodnią, przez wielu botaników uważaną tylko za odmianę *S. Otites* Sm.

Moehringia lateriflora Fenzl.

Arktyczna, północna i środkowa Rosya, od Laponii, petersb. gub.!, twersk., moskiewsk., orłowskiej, kurskiej na wschód przez całą Syberyę (także Kamczatka!, wyspy Kurylskie, Sachalin!), Mandżurya. Japonia, Ameryka północna. Południowa granica w Rosyi europejskiej przebiega od miejsca połączenia Soża z Dnieprem!! przez gub. kurską, tambowską, saratowską (powiat serdobolski — Zinger), samarską (Sergiewsk-Pabo!, Mułowka stawropolskiego powiatu — Ender!). Na Litwie właściwie *M. lateriflora* nie rośnie, lecz znajduje się w sąsiedniej mohilowskiej gub. (w zaroślach nad Sożem koło Homla!!) i w czernichowskiej (nad Sożem koło Jaryłowicz i nad Dnieprem koło wsi Kamionki naprzeciw Łojowa[2]); w tej ostatniej miejscowości znalazłem tylko dwa okazy). Kwitnie w maju.

Stellaria Friesiana Ser.

Stellaria longifolia Fr.

Europa środkowa (w części i północna), północna i środkowa Rosya do prow. nadbałtyckich, gub. mińskiej, mohilowskiej, orłowskiej, moskiewskiej, ufimskiej. Dalej na południe roślina ta była wskazana dla gub. chersońskiej (nad dolnym Bohem — Sredinskij u Lind. *Fl. Chersonensis* I. p. 99) i charkowskiej (Gornickij). Wskazówki te jednak wymagają sprawdzenia, gdyż długolistna forma *S. graminea* L mogła być poczytaną przez wy-

---

[1]) *D. diutinus* Kit. rośnie także obficie w północnej części Wołynia!!, w półn. części gub. kijowskiej! i w gub. czernichowskiej!!

[2]) Łojów znajduje się w gub. mińskiej (pow. rzeczycki). Prawdopodobnie *M. lateriflora* rośnie i po prawej, t. j. litewskiej stronie Dniepru, lecz mi się nie udało tam odszukać tej rośliny.

żej wymienionych badaczy za *S. Friesiana*. *S. Friesiana* na Litwie jest wielką rzadkością, gdyż dotąd tylko jedno stanowisko tej rośliny jest znane, mianowicie Łuniniec (pow. piński), gdzie ją znalazłem w gaju olchowym na gruncie błotnistym, rosnącą w niewielkiej ilości okazów (17 czerwca 1893 kwitnącą). Czołowski przytacza ją w liczbie roślin, należących do flory gubernii mohilowskiej. W Królestwie znaleziona tylko na śląskiej granicy. W Galicyi bardzo rzadka (Knapp. str. 334.).

Linum flavum L.

Połud.-wschod. część Niemiec, Austrya, Węgry, półn. Włochy, Turcya, środkowa i połud. Rosya (na południu obszaru stepowego *L. flavum* jest zastąpione przez pokrewny gatunek: *Linum Tauricum* Willd.), półn. część Kaukazu, Tarbagataj (Karelin!).

Na Litwie rośnie tylko koło Turowa!! (powiat mozyrski) w zaroślach na glebie piaszczystej nad Prypecią. Stanowisko to jest w związku z wołyńskiemi stanowiskami, gdzie *L. flavum* przytrafia się dosyć często.

Vicia lathyroides L.

Afryka północna, prawie cała Europa zachodnia, Królestwo Polskie (bardzo rzadko), Grodno, mohilowska gub.!!, chersońska!![1]), Krym, Kaukaz!. Azya Mniejsza.

Na Litwie *V. lathyroides* L. jest wielką rzadkością. Jednak jeszcze Gilibert wskazuje ją dla okolic Grodna (*Fl. lith. coll.* IV. p. 106.). W zielniku Giliberta pod tą nazwą znajduje się *V. angustifolia* Roth., wskutek czego można byłoby wątpić o prawdziwości wskazówki tego badacza, lecz Lindemann także znajdował *V. lathyroides* koło Grodna: „*in montosis apud Grodno*". Czołowski wskazuje ten groszek dla gubernii mohilowskiej, jako rosnący na pastwiskach i wzgórzach trawiastych (Oczerk flory Mogilowsk. gub. str. 23), lecz stanowisk nie wymienia. Nakoniec ja znalazłem *V. lathyroides* L. w gub. mohilowskiej w cienistym le-

---

[1]) Okazy tej rośliny pochodzące z gub. chersońskiej wcale nie są identyczne z zachodnio-europejskimi (taka sama odmiana rośnie także i na Kaukazie — Hohenack.!), na co zwróciłem uwagę jeszcze w mojej pracy, tyczącej się flory chersońskiej (Paczoski: Matieriały dla flory stiepiej jugo-wostocznoj czasti Chersonskoj gub. str. 81.). W obecnej chwili nie wątpię, że roślina południowo-rosyjska musi być odróżnioną jako odmiana (różnice podane są w zacytowanej powyżej pracy). Niedawno p. Szestierikow potwierdził, że *V. lathyroides* z okolic Odesy nie jest identyczną z rośliną zachodnio-europejską (Matier. dla flory iugo-zapad. czasti odesskago ujezda chersonskoj gub. Odesa 1894. str. 59.).

sie liściastym koło Budy Koszelowskiej w pow. rohaczowskim (kilka okazów kwitnących na początku lipca). Ponieważ okazy moje z gub. mohilowskiej nie zupełnie są typowe (zapewne wskutek tego, że rosły w lesie), więc podaję krótki ich opis.

Cała roślina goła, lub pokryta nader rzadkimi włoskami. Łodygi cienkie i wiotkie. Listeczki eliptyczne, lub wydłużno-eliptyczne (nie odwrotnie jajowate, jak u formy typowej), zwykle na wierzchołku tępe i ostrzem zakończone, rzadziej zakończenie owe jest więcej łagodne. Listeczków zwykle jedna lub dwie pary, rzadziej trzy. Ogonki liści kończą się długimi nitkowatymi wąsikami, zazwyczaj nie rozgałęzionymi. Kwiatki pojedyńczo osadzone, maleńkie. Roślina moja różni się więc od typowej łodygami dłuższemi i słabszemi, dłuższymi liśćmi i listeczkami, kształtami tych ostatnich (jak wykazano powyżej) i tem, że rosła w lesie. Zresztą, ja nie przypisuję temu wielkiego znaczenia i uważam moją roślinę poprostu za *forma umbrosa*, nie mającą żadnego znaczenia systematycznego. *V. lathyroides* jest niewątpliwie rośliną zachodnio-europejskiego pochodzenia. Wskazówka Ledeboura dla gub. penzeńskiej polega bez wątpienia na pomyłce.

Orobus tuberosus L.

Ledebour — Fl. Ross. I. p. 691.

Prawie cała Europa zachodnia. Królestwo Polskie, Kurlandya (Klinge p. 601.), Inflanty, połud.-zachodnia część Finlandyi, Litwa, gub. mohilowska (Downar)[1].

Roślina ta na Litwie oddawna była znaną. Gilibert mówi o niej: „*non rara prope Grodnam in pratis silvarum juxta Niemen*". (Gilib. — Fl. lith. coll. IV. p. 101; Exer. phyt. I. p. 262). Później Leinhardt znajdował ją koło Mińska! Ja znalazłem tę rzadką roślinę koło Mozyra (w połud. części mińskiej gub.), gdzie rosła w zaroślach na pochyłościach jarów. Mozyr jest stanowiskiem tego gatunku najdalej wysuniętem na południe.

Potentilla collina Wibel.

Prusy, Autrya, Węgry, Serbia, połud. i środkowa Rosya do Królestwa Polskiego!!, Białegostoku!!, Wilna! (w spisie roślin Zielencowa z gub. wileńskiej tej rośliny wcale niema; okazy wileńskie widziałem w zielniku Uniwersytetu kijowskiego). W większej części gub. grodzieńskiej, w gub. mińskiej, mohilowskiej,

---

[1]) *Orobus tuberosus*. L. wskazanym był dla gub. moskiewskiej i dla Sarepty (Claus — Ledeb. loc. cit.). Wskazówki te bez wątpienia są błędne

czernichowskiej, orłowskiej, smoleńskiej i t. d. wcale nie rośnie. Przytrafia się jednak w gub. moskiewskiej, riazańskiej, tulskiej, kałuskiej, tambowskiej, saratowskiej, charkowskiej i kurskiej. W Rosyi połudn.-zachodniej trafia się nieco częściej (zwłaszcza w połudn. części). Nie odnaleziona jednak dotychczas w gub. połtawskiej, jakaterynosławskiej i taurycklej. Na Wołyniu rzadka (dotąd znana tylko z okolic Krzemieńca). Na Litwie oprócz Wilna rośnie tylko w dwóch miejscowościach, graniczących z Królestwem: Brześć Litewski!! i Białystok!!

Rosa trachyphylla Rau.

Schmalh. — Szipowniki okrest. Kiewa str. 25—27.

Rośnie w Niemczech, w Szwajcaryi, koło Kijowa (rzadko), w gub. czernichowskiej (Lubecz!!), połtawskiej (koło Perejasławia) i prawdopodobnie w wielu innych miejscowościach. Koło Turowa (gub. mińska) znalazłem okazy tej róży, chociaż nie zupełnie typowe.

Rosa coriifolia, Fr.

R. frutetorum Bess. *R. coriifolia* var. *frutetorum* Schmalh. loc. cit. p. 42—46.

Europa środkowa, Rosya połudn.-zachodnia. Na Litwie tylko w gub. mińskiej koło Mozyra!! i Jurewicz!! W obu miejscowościach *R. coriifolia* rosła w zaroślach na pochyłości wysokiego brzegu Prypeci.

Rosa caryophyllacea Bess.

Rosa glauca var. caryophyllacea, Schmalh. loc. cit. p. 40.
Przy drogach koło Brześcia Litewskiego (nie często).

Sedum Fabaria Koch.

Synops. fl. Germ. et Helvet. p. 284.

Europa środkowa, Rosya europ.: gub. twerska, riazańska, moskiewska, mińska!!, Wołyń!, saratowska (pow. carycyński!), stepy kirgizkie! Rośnie także we wschodniej Syberyi. Rozmieszczenie geograficzne *S. Fabaria* w Rosyi bardzo mało jeszcze jest zbadane. Na Litwie roślinę tę znalazłem tylko w jednem miejscu koło Słucka (13 czerwca 1894 r. niekwitnące okazy). Najbliższe stanowisko znajduje się na Wołyniu koło Ostroga (Schmalh.).

Peplis alternifolia MB.

Rosya południowa wzdłuż rzek: nad Prypecią!!, Dnieprem!!, Desną!, Donem (Litwinow!) i Wołgą! Dalej rośnie w Małej Azyi, w Dżungaryi i na Altaju.

Na Litwie *P. alternifolia* rośnie tylko nad Prypecią koło Turowa!! (pow. mozyrski) w miejscach wilgotnych, zalewanych przez wody wiosenne.

Galium trifidum L.

Półwysep Skandynawski (z wyjątkiem najdalej na południe wysuniętej części), arktyczna, północna i środkowa Rosya (do prow. nadbałtyckich, gub. mińskiej, mohilowskiej, orłowskiej, tambowskiej, riazańskiej, niżegorodzkiej, kazańskiej, ufimskiej!). Dalej na południe *G. trifidum* było znalezione nad Dnieprem koło Kijowa. Rośnie także w całej Syberyi, na Sachalinie, w Japonii i Ameryce północnej. Na Litwie *G. trifidum* rośnie tylko we wschodniej części, mianowicie koło Łojowa (na łąkach nad Dnieprem — rzadko) i koło Kołpenia (na wyschniętem bagnie torfiastem — dosyć obficie). Obie miejscowości są oddalone względem siebie tylko o parę wiorst i obie znajdują się w powiecie rzeczyckim. *G. trifidum* kwitnie w lipcu i w sierpniu.

Galatella punctata, Lindl.

Aster acer L., *Aster dracunculoides* Bess.

Południowa i środkowa Europa, południ. i środkowa Rosya, Krym, Kaukaz, Syberya do Bajkału.

W Rosyi zachodniej rośnie tylko w południ. części i to wogóle rzadko; na północ od Podola i środk. części gub. kijowskiej nie rośnie. W Rosyi środkowej, według Zingera, z wyjątkiem gub. twerskiej, moskiewskiej i kałuskiej, rośnie wszędzie.

Na Litwie *G. punctata* znalazłem tylko w jednej miejscowości, mianowicie koło wsi Mochowa (niedaleko od m. Łojowa — rzeczyckiego pow., mińskiej gub.), gdzie roślina ta rosła między krzakami na łące zalewanej na wiosnę wodą dnieprową. *Galatella* rosła tylko w jednem miejscu, ale w dosyć znacznej ilości. Okazy zebrane przeze mnie, wyróżniały się wysokim wzrostem (do metra) i gęsto ulistnioną łodygą. Liście 5—6 cm. długości przy 3—4 mm. szerokości, na końcach zaostrzone. Wogóle zupełnie podobne są do *Galatella dracunculoides* (Bess.) DC. Znaleziona 16 lipca. Na Litwę roślina ta dostała się prawdopodobnie ze smoleńskiej gub., skąd nasiona mogły być przeniesione przez wodę dnieprową.

Linosyris vulgaris, Cass.

Południ. i środkowa Europa, południ. (a po części i środkowa) Rosya do Wołynia, Kijowa, południ. części czernichowskiej gub., orłowskiej, riazańskiej, penzeńskiej), Krym, Kaukaz.

Na Litwie *L. vulgaris*, znalazłem tylko koło Turowa (powiat mozyrski), gdzie rosła między krzakami na glebie piaszczystej

w dolinie Prypeci i na dziale wodnym Prypeci i Stwigi. Rośnie na Wołyniu (Beser, Eichwald i inni). Na Litwę dostała się prawdopodobnie po Stwidze z Wołynia. Kwitnie w końcu sierpnia i we wrześniu. W Galicyi przytrafia się nie często.

Anthemis Ruthenica. MB.

Wschodnia część Europy zachodniej, Rosya południowa (do Podola, Kijowa, Charkowa i Sarepty), Krym!!, Kaukaz.

Na Litwie znalazłem *A. Ruthenica* koło Brześcia, gdzie rosła przy drodze (okazy kwitnące w połowie czerwca). W pobliżu nigdzie nie rośnie (w Królestwie i na Wołyniu nie zauważona). Może być, że do Brześcia tylko przypadkowo zawleczona?

Matricaria discoidea DC.

Roślina w dzikim stanie rosnąca w północno-zachodniej Ameryce i w Syberyi wschodniej, w wielu miejscowościach Europy zdziczała. W Królestwie po raz pierwszy dostrzeżona przez p. Kamieńskiego (Pam Fiz. T. IV. 1884 r. dział III. str. 269—271), później przez p. A. Ejsmonda (Pam. Fiz. T. VIII.). Dział III. str. 145) i Paczoskiego (Pam. Fiz. T. XIII.). Na Litwie obserwowałem *M. discoidea* DC. w następujących miejscowościach: 1) Gub. grodzieńska: Białystok!!, Brześć!!, Zapole!! 2) Gub. mińska — Mińsk!! (także Hołowaczow!), Baranowicze!!, Łuniniec!!. 3) Gub. wileńska: st. Wilejska koło Wilna!![1]). *M. discoidea* rośnie także na Wołyniu: Rożyszcze!! (pow. łucki), Kowel!!, Zdołbunowo!! (pow. ostroski), Równo!!, Dubno!!, Żytomierz!! (1894). W Kijowie znalazł ją jeszcze Rogowicz w r. 1869, a teraz rośnie ona tam obficie po całem mieście. Rośnie także w gub. witebskiej (Inflanty polskie — Lehmann) w Kurlandyi, Inflantach, gub. pskowskiej, petersburskiej, (widziałem ją w Petersburgu; inne stanowiska u Meinshausena — Flora Ingrica. 1878. str. 166.). Dalej na wschód *M. discoidea* znaleziono koło Kaługi!, gdzie jest bardzo pospolitym chwastem[2]).

M. discoidea rośnie przeważnie przy dworcach kolei żelaznych, przy drogach i ulicach w miastach. Niezadługo z pewnością stanie się jednym z najpospolitszych chwastów, gdyż już i w obecnym

---

[1]) W kowieńskiej gub. znaleziona koło Nowo-Aleleksandrowska (Lehmann — Flora von Polnisch-Livland. 1895 str. 261). Lehmann wspomina także, że *M. discoidea* została znalezioną koło Nowogródka przez Dybowskiego. W gub. wileńskiej roślinę tę znajdował p. Zielencow.

[2]) Litwinow. Spisok rastienij dikorastuszczich w kałużskoj gubiernii Kaługa 1895. str. 42.

czasie w wielu miejscowościach rośnie gromadnie. Kwitnie od czerwca do późnej jesieni.

Aposeris foetida Less.

Rośnie na Litwie koło Mozyra. Szczegóły patrz: Paczoski. Przyczynki do znajomości flory krajowej. Pam. Fiz. T. XIII. 1895.

Barkhausia rhoeadifolia MB.

Roślina południowa-rosyjska[1]). Znalazłem ją koło wsi Ruczajowki (pow. rzeczycki, gub. mińska), gdzie rosła na brzegu lasu sosnowego na glebie piaszczystej (z kwiatami i owocami w końcu lipca). Najbliższe stanowiska: Kijów!! i Rożyszcze!! (na Wołyniu).

Adenophora liliifolia Ledeb.

Na Litwie dotąd była znaną tylko z okolic Grodna! (Gilibert: *in silva Grandzicze.* Fl. lith. coll. I. p. 50) i z Puszczy Białowieskiej (Gorski!, Eismond!). Ja znalazłem *A. liliifolia* w gub. mińskiej na łąkach naddnieprzańskich (koło Łojowa i Jołczy), gdzie roślina ta rosła w znacznej ilości, przeważnie w miejscowościach krzakami porosłych. Kwitnie w lipcu i w sierpniu.

Cuscuta lupuliformis Krock.

Rośnie w zaroślach różnych gatunków wierzb koło Łojowa (pow. rzeczycki) i Jołczy (tegoż powiatu). W gub. mohilowskiej znajdowałem ją koło Rohaczowa. *C. monogyna*, którą Czołowski przytacza dla gub. mohilowskiej (Oczerk flory str. 45), zapewne należy do tego gatunku.

Veronica Dillenii Crantz.

Veronica verna L. β. *campestris* Schmalh. Flora jugo-zapadnoj Rossii str. 438; Paczoski — O faunie i florie okr. Władimira Wołynsk. 1888. str. 58.; *V. succulenta* All. (secund. Ascherson); *V. verna* L. *var. longistyla.* Froelich. (secund. Ascherson). Arcangeli Comp. della flora Italiana, Torino 1882. p. 516; *Veronica verna* L. β. *floribus majoribus* Rogowicz, Obozrienie siemiennych i wysszich sporowych rastienij etc. 1869.

---

[1]) W Europie zachodniej rośnie bardzo zbliżony gatunek *Barkhausia foetida* DC.

p. 189; *V. campestris* Schmalhausen, Neue Pflanzenarten aus dem Kaukasus (Berichte der Deutsch. Botan. Gesell., Jahrg. 1892, Band X, Heft 6, p. 291, Taf. XVI, Fig. 12, 14, 16; Paczoski, Fłorograf i fitogieograf izśledow. kałmyckich stiepiej. Kijów 1892, str. 100; Paczoski, Oczerk flory okr. Perejasława Połtawsk. gub. Kijów 1893, str. 59; Ascherson, *Veronica campestris* Schmalh. und ihre Verbreitung in Mitteleuropa (Oesterreichische Botan. Zeitschrift 1893, N. 4, str. 126); *Veronica Dillenii* Crantz., Paczoski. Przyczynki do znajomości flory krajowej (Pam. Fiz. T. XIII, 1895 r., Dział III); Lipsky, Novitates florae Caucasi (Acta Horti Petropolitani, Vol. XIII, N. 16, 1894); Garcke, Illustrirte Flora von Deutschland. Berlin, 1895, str. 449.

V. Dillenii bardzo podobna jest do przetacznika wiosennego (*V. verna* L), od którego zwykle nie bywa odróżniona. Gatunek ten niedawno był opisany przez prof. Schmalhausena i nazwany *Veronica campestris*. Jednak według Aschersona nie jest on wcale nowym, gdyż odpowiednia forma była już w r. 1769 opisana przez Crantza jako *V. Dillenii.* Nieco później (w r. 1785) była ona powtórnie opisana jako *V. succulenta* All., a potem jako odmiana długosłupkowa przetacznika wiosennego: *V. verna* var. *longistyla* Froelich, lecz wogóle mało zwracała uwagi botaników. Przedwcześnie zmarły dla nauki prof. Schmalhausen, pod którego kierownictwem zaprawiałem się do badań florystycznych, opisując *V. campestris* jako gatunek nowy, popełnił omyłkę, która jednak przyczyniła się do obalenia błędnego poglądu, polegającego na łączeniu obu gatunków w jeden.

V. Dillenii różni się od *V. verna* torebką owocową odwrotnie okrągło-nerkowatą (u *V. verna* torebka u dołu nie jest tak szeroka, wskutek czego przedstawia się w kształcie odwrotnie sercowatym). Słupek pierwszego gatunku znacznie wystaje ponad wycięcie torebki (u *V. verna* słupek jest krótszy od wycięcia torebki). Korona *V. Dillenii* ładnej ciemno-błękitnej barwy, takiej wielkości jak i kielich (u *V. verna* korona blado-niebieska, od kielicha mniejsza). Oprócz tego *V. Dillenii* wogóle jest większa i posiada liście szersze. Wierzchołek niezbyt starej *V. Dillenii* przy suszeniu dla zielnika znacznie bardziej czernieje niż *V. verna.* Często jednak dają się widzieć formy przejściowe między *V. Dillenii* i *V. verna.* Nie mówiąc już o krajowych okazach, wspomnę o roślinie z Sierra-Newady (in aren. et cultis. Jul. 1837. Herb. E. Boissier), która zupełnie jest podobna do *V. Dillenii*, ale słupki posiada krótkie, jak u *V. verna.* Z Sierra Nevady widziałem zupełnie takie same okazy zebrane przez p. Bourgeau (fl. d'Espagne 1851).

V. Dillenii rośnie w Europie środkowej: w Anglii (Suffolk! — Mertens Herb. Angl.), w Szwecyi (Upsala — Ehrhart!), w W. X.

Poznańskiem!! (w r. 1895 zbierałem *V. Dillenii* koło Poznania), w Czechach! (Tausch, Herb. Boh.), w Belgii! (Maizières prov. de Hainaut — Kickxia Belgica, par A. Thielens et A. Devos. Cent. II, 1866, N. 144), Champs incultes et lisières sur le grès Vosgien à Bitche! (Flora Galliae et Germaniae exsicata, N. 706) Austrya [1]), Morawia, Węgry (połud. Banat), Siedmiogród, Włochy, Serbia, Tyrol, Królestwo Polskie!!, Rosya południowa i środkowa! Litwa [2]) (gub. wileńska: st. Wilejska!! ; z gub. wileńskiej widziałem także okazy w zielniku Trautvettera, lecz szczegółowiej miejscowość wskazana nie była), (gub. grodzieńska: Grodno!, Wołkowysk!!, Zelwa!!), (gub. mińska: Mińsk!, Szymonowicze!!, Horki!!), gub. mohilowska!!, czernichowska!!, Wołyń!! (Horodnica! i inne), Ukraina!, Podole!, połtawska gub.!!, jekaterynosławska, woroneska!, astrachańska!!, Kaukaz! W Rosyi północnej, w większej ilości gub. środkowych i wschodnich wcale nie rośnie, o czem się przekonałem, przepatrzywszy ogromną ilość okazów *V. vernae* w zielnikach kijowskich, moskiewskich i petersburskich. *V. Dillenii* nie rośnie także w zachodniej Syberyi, lecz pojawia się znowu na Altaju! (z dwóch okazów znajdujących się w zielniku Ledeboura jeden okazał się należącym do *V. Dillenii*, drugi zaś do *V. verna*) i w Dżungaryi! (Schrank, Fersatkkan i dwa inne stanowiska; zielnik Trautvettera).

Z powyższego rozmieszczenia geograficznego *V. Dillenii* wynika, że roślina owa ma dwa odrębne zasiągi: środkowo-europejski, większy, i drugi w Dżungaryi i na Altaju, mniejszy.

V. Dillenii rośnie na polach piaszczystych, kwitnie w maju.

Melampyrum commutatum Tausch.

Melampyrum laciniatum Kosh. et Zing. Zinger, Sbornik swiedienij o fłorie sredniej Rossii, str. 334; Majewskij, Fłora sredniej Rossii str. 333.

Porównując okazy *M. commutatum* z gub. mińskiej z okazami przysłanymi z gub. tambowskiej (przez p. Litwinowa) jako *M. laciniatum* Kosh. et Zing. i z okazami *M. commutatum* Tausch Kernera (Flora exsiccata Austro-Hungarica N. 631), przyszedłem do wniosku, że *M. laciniatum* Kosh. et Zing. niczem nie różni się od *M. commutatum* Tausch. Sam Zinger sądził nawet, że oba te gatunki albo są bardzo zbliżone, albo wcale się nie różnią.

---

[1]) W Galicyi dotąd *V. Dillenii* nie została znaleziona. Moje poszukiwania tej rośliny koło Dublan były bezowocne.

[2]) Dla Litwy, jak również dla innych miejscowości, wymieniam tylko stanowiska nowe, to jest takie, które w pracy mojej (Przyczynki do znajomości flory krajowej) nie były podane.

„Liście przykwiatowe w kształcie gwiazdy stanowią główną cechę tego gatunku (t. j. *M. laciniatum*) i wątpię, żeby przemawiały na korzyść poglądu, uważającego tę roślinę za mieszańca *M. pratense* z *M. nemorosum* L. O wiele lepiej uważać ją za odmianę *M. pratense* L., bardzo podobną, a może być nawet identyczną z tą, która zauważona była w Austryi i znana jest pod nazwą *M. commutatum* Tausch.“ (Zinger, Sbornik Swiedienij loc. cit.). Ze swej strony muszę zauważyć, że forma owych listków nie jest stałą i że trafiają się okazy przejściowe (i to wcale nie rzadko), przemawiające na korzyść zapatrywania, że ta forma jest tylko odmianą *M. pratense,* a nie samodzielnym gatunkiem.

Koch (Synops. Fl. Germ. II, p. 621), Czelakowsky (Prodr. Fl. von Böhmen p. 339) i inni zapisują *M. commutatum* Tausch. jako prosty synonim *M. pratense* L. Według mego zdania postępują jednak niesłusznie.

Na Litwie *M. commutatum* znajdowałem tylko w gub. mińskiej: koło Łojowa w zaroślach po urwiskach wysokiego brzegu Dniepru, koło Turowa nad Prypecią w zaroślach, koło Szymonowicz w pow. bobrujskim w lesie i nakoniec koło Nowogródka. Koło Turowa znajdowałem także okazy przejściowe. Kwitnie w lipcu.

W środkowej Rossyi, według Zingera, *M. commutatum* rośnie w następujących guberniach: smoleńskiej, kostromskiej, jarosławskiej, twerskiej, włodzimierskiej, riazańskiej, tulskiej, kałuskiej, orłowskiej i tambowskiej.

Forma owa bardzo mało zwracała na się uwagę florystów i prawdopodobnie zostanie odszukaną w wielu innych miejscowościach. Jakie jest rozmieszczenie geograficzne *M. commutatum* w zachodniej Europie, o tem nic powiedzieć nie mogę.

Orobanche Cervariae Suard.

Jako bardzo rzadka roślina przytrafia się w zaroślach, rosnących na pochyłościach wysokiego brzegu Dniepru koło Łojowa (pow. rzeczycki). Na Litwie dotąd nie było znane ani jedno stanowisko, chociaż wiadomem było, że gdzieś tam rośnie (Schmalh. Fłora jugo-zapadn. Rossii).

Orobanche ramosa L.

Rośnie na konopiach koło Turowa (pow. mozyrski). Na Litwie dotąd obserwowaną nie była.

Dracocephalum thymiflorum L.

Jako chwast rośnie przy nasypie kolei libowo-romeńskiej koło Homla i Żłobina (gub. mohilowska), a także koło Bobrujska

(gub. mińska). Na Litwie znaleziona po raz pierwszy. W prow. nadbaltyckich, gub. witebskiej, pskowskiej i petersburskiej znana od pewnego czasu.

Leonurus Cardiaca L. β. Lithuanicus m.

Caule glabro vel pubescente, foliis glabris vel pubescentibus, ovatis vel ellipticis trilobatis (lobis dentatis). vel inciso-serratis (non palmatifidis), superioribus dentatis vel subintegerrimis. In ruderatis: Pinsk!!, Brodnitza (distr. Pinsk, leg. Gorski!) *et pr. Częstochowa (Polonia, leg.* F. Karo! *specimina non typ.) Fl. iulio, augusto.*

Do tej odmiany należy *L. Cardiaca* L. *var.* „Um Pinsk findet sich eine Varietät, *caule glaberrimo, foliisque glabris, omnibus 3-lobatis*, die vielleicht eine eigene Art bildet.“ (Eichwald, Naturhistorische Skizze von Lithauen, Volhynien und Podolien. Wilno, 1830, str. 137). Uwaga ta powtórzoną jest u Ledeboura (Fl. Ross. III, p. 423), a także u Paszkiewicza (Oczerk flory cwietk. rast. Minsk. gub. str. 75).

Różni się od typowej formy prawie zupełnie gołą łodygą i liśćmi.

Łodyga cieńsza, prawie goła, lub bardzo krótkimi i rzadkimi włoskami omszona, cokolwiek lśniąca. Liście niejednakowej formy: jajowate lub eliptyczne; górne posiadają kilka dużych ząbków (u wierzchołka), lub wcięć (czasem zresztą liście bywają prawie całobrzegie), środkowe i dolne na trzy klapy podzielone (lecz nigdy zbyt głęboko); klapy także podcięte. Liście zwykle bardzo krótkimi włoskami opatrzone. Kielich prawie zupełnie goły. Korona gęstym puszkiem omszona. Rośnie jako chwast w Pińsku!! i Brodnicy! (pow. piński). W zielniku uniwersytetu kijowskiego znajdują się okazy z Częstochowy (zebrane przez p. Karo), z których jeden niewątpliwie należy do opisywanej odmiany, drugi zaś, wyróżniający się bardzo głęboko wciętymi liśćmi, przedstawia formę przejściową.

Do *L. Cardiaca* var. *Lithuanica* należy, być może, *Leonurus* opisany przez Giliberta jako *Cardiaca glabra* (Fl. Lith. II, p. 85), chociaż nadmienić muszę, że opis Giliberta wcale nie zgadza się z moimi okazami. Ledebour (Fl. Rossica III, p. 242) *Cardiaca glabra* Gilib. odnosi do *Leonurus Tataricus* L., ale ze znakiem zapytania. Ja zaś wcale nie wątpię, że *L. Tataricus* L. nietylko koło Grodna, ale i w całej Litwie nie rośnie.

Polycnemum arvense L.

Przytrafia się, chociaż nie często, na polach piaszczystych koło Łojowa (pow. rzeczycki). Na Litwie roślina ta była wska-

zaną dla Białegostoku (Eichwald, Naturhist. Skizze p. 132), jednak wskazówka Eichwalda może się stosuje do *P. majus* A. Br., które rośnie w pobliżu, mianowicie w Puszczy Białowieskiej! (Gorski, w zielniku pod nazwą *P. arvense*).

Corispermum Marschallii Stev.

Roślina południowo-rosyjska rosnąca na wybrzeżach piaszczystych większych rzek. Znalazłem ją w mińskiej gub. na piaszczystych wybrzeżach Dniepru koło Łojowa i Jołczy (obie miejscowości w pow. rzeczyckim). W mohilowskiej gub. *C. Marschallii* znajdowałem w podobnych miejscowościach w miejscu połączenia Soża z Dnieprem (pow. homelski).

Rumex Ucrainicus Fisch.

Roślina południowo - rosyjska, rosnąca po wybrzeżach większych rzek. W gub. mińskiej rośnie nad Dnieprem koło Łojowa!! i Jołczy!! (obie miejscowości w pow. rzeczyckim). Z Łojowa roślina została wydaną we „Flora exsiccata Polonica" N. 73. W gub. mohilowskiej znajdowałem *R. Ucrainicus* w miejscu połączenia Soża z Dnieprem (pow. homelski).

Euphorbia lucida W. K.

Rośnie na łąkach rzecznych nad Prypecią koło Turowa!! i Mozyra!, nad Dnieprem koło Łojowa!! (pow. rzeczycki) i Żłobina!! (pow. rohaczowski), nad Sożem koło Homla!! i Chominki!! (pow. homelski). Widziałem w zielniku uniwer. kijowskiego okazy Gorskiego pochodzące z Pińszczyzny (między Czarnowem i Misiatyczami!), które Schmalhausen przytacza dla Pińska jako *E. palustris*. Toż samo czyni i Eichwald (Nat. Skizze Lith., p. 131), opierając się także na określeniu Gorskiego. Zbadawszy starannie okazy Gorskiego, przyszedłem do wniosku, że wszyscy trzej powyżej wymienieni badacze popełnili błąd, gdyż wcale to nie jest *E. palustris* (która prawdopodobnie na Litwie nie rośnie), lecz *E. lucida* W. K. Na Litwie *E. lucida* była znaleziona w ostatnich czach przez E. Lehmanna (Flora von Polnisch-Livland, p. 346) koło Brześcia Litewskiego [1]).

---

[1]) W okolicach Brześcia i ja znajdowałem *E. lucida*, gdzie ta roślina rosła w zaroślach nad Bugiem, ale już na stronie polskiej koło Terespola.

Liparis Loesellii Rich.

Koło Brahinia (pow. rzeczycki) na łące torfiastej — rzadko (owoce w początku lipca). W gub. mińskiej znaleziona po raz pierwszy, lecz znana z innych okolic Litwy.

Iris nudicaulis Lam.

Rośnie w zaroślach o glebie piaszczystej (suchej) koło Turowa (pow. mozyrski) między Prypecią i Stwigą. Najbliższe stanowisko na Wołyniu.

Luzula albida DC.

Rośnie w gub. grodzieńskiej koło Swisłoczy! (Gorski; jeden okaz w zielniku Bessera). Schmalhausen w swojej florze (Fłora jugo-zapad. Rossii str. 596), niezrozumiawszy polskiego napisu na etykiecie, zamieścił tę roślinę jako rosnącą koło Suszczan (Suszczany znajdują się w owruckim powiecie na Wołyniu). Rośnie także na Wołyniu! (zielnik Bessera, bez szczegółowych wskazówek).

Luzula pallescens Bess.

Na Litwie dotąd była znana tylko z gub. wileńskiej (Eichw.). Rośnie obficie w gub. mińskiej (Nowogródek!!, Horki!!, Wasylewicze!!, Baronowicze!!, Szymonowicze!!, Borysów!!, Mozyr!!, Pińsk!!, Juchnowicze!!, Łuniniec!!, Parochońsk!!, Pohość!!, Łojów!!, Chołmycze!!); grodzieńskiej (Nahorye!!, Zapole!!, Słonim!, Swisłocz!); mohilowskiej (Buda Koszelowska!!, Sołtanówka!!, Złobin!!, Homel!!, Orsza!!). Rośnie także obficie na Wołyniu!!, w gub. czernichowskiej!! i innych. Rzadsza w Królestwie (Rostafiński) i na Ukrainie!! (zwłaszcza w połudn. części), dochodzi jednak do gub. chersońskiej [1]): Taburiszcze! (aleks. pow., Riabkow). W Galicyi rzadka (Knapp. str. 49).

Potamogeton acutifolius Link.

Rośnie na bagnie koło rzeczki Witacz w okolicach Łojowa (pow. rzeczycki).

Potamogeton mucronatus Schrad.

Rośnie w jeziorku nad Berezyną koło Bobrujska i w wodzie stojącej nad rzeką Druć koło Rohaczowa (gub. mohilowska).

---

[1]) Na Bessarabii dotąd nie znaleziona.

Potamogeton decipiens Nolte.

Reichenbach, Icon. fl. German. et Helvet, VII, tab. XXXI, fig. 63.

Rośnie w dolinie Dniepru koło Łojowa (pow. ręczycki, gub. mińska).

Potamogeton trichoides Cham. et Schlecht.

Reichenbach, Icon. fl. Germ. et Helvet, VII, tab. XXI, fig. 34.

Właściwie na Litwie nie rośnie. Znalazłem go w gub. mohilowskiej koło stacyi kolei libawo-romeńskiej, zwanej Sołtanówką. Rósł tam w jeziorze leśnem obficie (kwiaty i niedojrz. owoce 15 lipca). Ponieważ miejscowość wyżej wzmiankowana znajduje się na pograniczu Litwy, nie wątpię więc, że i na Litwie da się odszukać *P. trichoides*. Nadmienić muszę, że niedawno p. Riabkow znalazł *P. trichoides* w gub. chersońskiej! (w jeziorkach nad Dnieprem). W petersb. Akademii Umiejętności widziałem okazy Lindemanna, zebrane w gub. połtawskiej, nie mogłem jednak stwierdzić, czy definicya p. Lindemanna jest trafną; nie nasuwa to jednak prawie żadnych wątpliwości. Moje okazy zupełnie zgadzają się z powyżej zacytowanym rysunkiem Reichenbacha.

Najas minor All.

Znana była dotąd z gub. wileńskiej i mohilowskiej. Znalazłem ją w gub. mińskiej koło Łojowa (pow. rzeczycki), gdzie rosła pod wodą na piaszczystem dnie odnóg Dniepru.

Scirpus Michelianus L.

Rośnie koło Łojowa!! (pow. rzeczycki) nad Dnieprem w miejscach piaszczystych (wilgotnych). Od Łojowa wzdłuż Dniepru dochodzi prawie aż do morza Czarnego!! kwitnie w lipcu.

Carex ligerica Gay.

Grenier et Godron, Flore de France vol. III., p. 392.; Lipskij, Nowyja dannyia o Fłorie Bessarabii str. 5; Paczoski Oczerk fłory okr. Perejasława Połtaw. gub. str. 73.; *Carex Colchica* Gay. Lipsky, Novitates florae Caucasi in Acta Horti Petropolitani, vol. XIII, Nr. 16., 1894., p. 346—348. Tu należy także *Carex divisa* auct. fl. Ross.

Rośnie we Francyi, w Niemczech, w połud. Szwecyi, połudn. i środkowej Rosyi (Bessarabia!, Podole!, Wołyń!!, połud.-wschodnia

część Litwy!, gub. czernichowska!!, połtawska!!, Ukraina, gub. chersońska koło Mikołajowa!, jekaterynosławska gub., doński okręg!!, gub. woroneska!, kałuska!, saratowska!, astrachańska-Jergeni!!, Krym!!, Kaukaz.

Na Litwie rośnie tylko w połud.-wschodniej części gub. mińskiej koło wsi Żary! (pow. rzeczycki), gdzie zebrana była przez p. Bordziłowskiego. Kwitnie na wiosnę. Rośnie w miejscowościach piaszczystych. *C. ligerica* podobna jest bardzo do *C. Schreberi* Schrk. Przez wielu autorów podawana jest także jako *C. arenaria* L., z którą rzeczywiście jest spokrewniona [1]).

Carex heleonastes L.

L e d e b o u r — Fl. Ross. IV. p. 279.

Rośnie na łące mszystej koło Szymonowicz!! (pow. bobrujski, gub. mińska) jako dosyć rzadka roślina. Najbliższe stanowiska w prow. nadbałtyckich!. Rośnie także w Laponii, gub. ołonieckiej! i na półwyspie Skandynawskim. B e l k e przytacza *C. heleonastes* w liczbie roślin, rosnących w pow. radomyskim w gub. kijowskiej. Wskazówka ta jednak wymaga sprawdzenia.

Carex pilulifera L.

L e d e b o u r — Fl. Ross. IV., p. 302.

Europa północna i środkowa (do półn. Hiszpanii, półn. Włoch, Serbii), Rosya półn. a po części i środkowa, Kamczatka. *C. pilulifera* znana była z Litwy północnej (J u n d z i ł ł, Ł a p c z y ń s k i). Ja znalazłem ją w połud. części koło Pińska, gdzie rosła obficie na mokrych łąkach torfiastych, w lasach sosnowych i t. d. Kwitnie w maju.

Carex irrigua Smith.

L e d e b o u r — Fl. Ross. IV., p. 307.

Widziałem w zielniku, należącym do uniwersytetu kijowskiego, okazy *C. irrigua* zebrane przez Gorskiego w okolicach Połukni (pow. trocki, gub. wileńskiej). Gorski określił tę turzycę jako *Carex limosa var. viridescens* Herb. Najbliższe stanowisko w Kurlandyi.

---

[1]) Tu zapewne należy *C. arenaria* przytaczana dla prow. nadbałtyckich, gub. pskowskiej, wileńskiej, grodzieńskiej, mohilowskiej i t. d.

Carex Oederi Ehrh.

C. flava L. δ. *minor* L e d e b. Fl. Ross. IV., p. 300.

Rośnie na błotach kępiastych koło Pińska!!, Parochońska!! i Słucka!! Znajdowałem tę turzycę także na Wołyniu koło Dąbrowicy (pow. rówieński). Kwitnie w maju i w czerwcu.

Carex tenella Schkuhr.

K l i n g e — Flora von. Est-, Liv- und Curland. II. p. 102.

Rośnie w połud. Norwegii, w środkowej i północnej Szwecyi, w Laponii, Finlandyi, gub. ołonieckiej, petersburskiej, pskowskiej (pow. ostrowski — B a t a l i n — Dobawl. k florie Pskow. gub., Acta Hort. Petrop. T. X. fasc. II. 1889., p. 454)., w prow. nadbałtyckich (bardzo rzadko — K l i n g e; bliższe szczegóły jednak nie podane)[1]), w gub. witebskiej (L e h m a n n), mohilowskiej!!, kazańskiej (H e r d e r — Die Flora europ. Russland.). w pow. złotoustowskim na Uralu! (L i t w i n o w), nad Amurem (K o r s h i n s k y — Plantas amurenses... Acta Horti Petropol. vol. XII, Nr. 8, 1892, str. 408.). Jakie jest rozmieszczenie *C. tenella* w innych miejscowościach Rosyi, sądzić trudno, ponieważ wielu badaczy, idąc za Ledebourem, łączy *C. tenella* z *C. loliacea* Wahlenb. U Z i n g e r a (Sbornik swied. o florie sred. Rossii str. 454) pod nazwę *C. loliacea* zapewne są podciągnięte i stanowiska *C. tenella*. Zinger powołuje się na opis Ledeboura i oprócz tego dodaje: „Ma ona (to jest *C. loliacea*) czasami bardzo cienką łodygę, włoskowatą i słabą z rzadko rozrzuconymi kłoskami". Takie okazy napewno odpowiadają *C. tenella* Schk.

C. tenella na Litwie właściwie nie rośnie. Znalazłem ją w gub. mohilowskiej na pograniczu gub. mińskiej koło Żłobina (pow. rohaczowski), gdzie rosła na błocie torfiastem, znajdującem się wśród lasów. Okazy miały już niedojrzałe owoce w połowie czerwca i niczem nie różniły się od okazów petersburskich, zebranych przez Schmalhausena i Meinshausena.

Carex vaginata Tausch.

Europa północna (w środkowej — w górach), Laponia, gub. wołohodzka, petersburska, nadbałtyckie prow., pskowska, smoleń-

---

[1]) L e h m a n n: „Flora von Polnisch-Livland" 1895, str. 160, wylicza parę miejscowości.

ska, Wilno, mohilowska gub.!!, czernichowska!, jarosławska (wskazana przez Piotrowskiego; Zinger robi następującą uwagę: „sądząc z okazów, znajdujących się w zielniku Piotrowskiego, wątpliwa rzecz, żeby się różniła od poprzedniego[1]) gatunku" — Sbornik swiedienij... str. 456), ufimska, orenburska (Herder — Die Flora des Europ Russlands. Bot. Jahrbüch. Leipzig 1891.), permska, na Amurze koło Chabarówki (Korzyńskij) i przy połączeniu z Ussuri (K o r z. — Acta Horti Petrop. 1893. vol., XII, str. 409). i wogóle we wschodniej Syberyi, a także w Ameryce północnej.

C. vaginata znalazłem w zaroślach na brzegu lasu koło Homla (gub. mohilowska), gdzie rosła razem z *C. pilosa* Scop. (kwiaty i niedojrzałe owoce w połowie maja). Gatunek ten bardzo jest zbliżony do *C. pilosa* Scop., od której różni się liśćmi nieomszonymi, więcej płaskimi i krótszymi. Oprócz tego kłosy ♀ *C. vaginata* są krótsze i gęstsze, a owoce szersze, niż u *C. pilosa*, i od przykrywających ich listków dłuższe. Okazy moje więcej są zbliżone do *C. pilosa*, aniżeli do *C. panicea* L. (Wahlenberg uważał *C. vaginata* za odmianę *C. paniceae*). Ledebour (Fl. Ross. IV, p. 291) robi następującą uwagę: „Proxime accedit ad antecedentem (to jest — *C. pilosa* Scop.), distinguenda an constanter? utriculi rostro productiori, foliis rhizomatis glabris culmo brevioribus, vaginis ore dilatatis". Formę przejściową między *C. vaginata* i *C. pilosa* przedstawia *C. pilosa* β. *foliis innovationum hornotinarum glabris* Ledeb. (loc. cit.). Okazy moje prawie zupełnie zgadzają się z rysunkiem Reichenbacha (Icon. Fl. German. et Helvet. VIII, tab. CCXLVI, fig. 609.) i z okazami, wydanymi przez tegoż autora, w zielniku — „Fl. exsiccata Germanica".

Hierochloa australis R. et S.

Trawa ta, żubrówką zwana, znana była dawniej z gub. wileńskiej! i grodzieńskiej!! Niedawno (1894 r.) znalazłem ją w gub. mińskiej koło Nowogródka, gdzie rosła w zaroślach w niewielkiej ilości. Przepatrując swoje rośliny z okolic Włodzimierza wołyńskiego, zauważyłem, że okazy z Werby przedstawiają typową *H. australis* (w pracy mojej — „O faunie i florie okr. Władimira — Wołyńska" — Kijów 1888, str. 76 — mylnie podana jako *H. odorata* Wahlenb.). Na Wołyniu *H. australis* dotąd, o ile mi wiadomo, nie była wcale obserwowaną. Stanowisko Werba w okolicach Włodzimierza wołyńskiego jest w obecnej chwili najdalej wysuniętem na południe (ma się rozumieć, jeżeli pominąć bardzo wątpliwą wskazówkę tej rośliny dla połud. Podola — okolice Bałty, podaną

---

[1]) To jest *C. pilosa* Scop.

przez Ledeboura Fl. Ross. IV., p. 408). W Galicyi, według Knappa, *H. australis* nie rośnie. Znajduje się jednak w Królestwie.

Panicum sanguinale L.

Dla Litwy *P. sanguinale* wskazane było przez Lindemanna, jako rosnące w miejscach nieuprawnych koło Bielska (gub. grodzieńska). Ja znalazłem tę roślinę w połud. części gub. mińskiej (koło Kołpenia!! i Łojowa — pow. rzeczycki), gdzie rosła jako chwast w zwykłem prosie. Rośnie także na Wołyniu!!, gub. czernichowskiej!! i t. d.

Beckmannia eruciformis Host.

Południowa Europa, Rosya południ. i środkowa, Kaukaz, nad Eufratem, cała Syberya, Japonia, Ameryka północna.

Na Litwie *B. eruciformis* rośnie tylko nad Prypecią koło Kożan-Gródka (Tanfiliew!) i nad Dnieprem na łąkach zalewanych przez wodę wiosenną koło Mochowa!!, Łojowa!! [1]) i Jołczy!! (wszystkie te miejscowości znajdują się w pow. rzeczyckim). Na Litwie, prócz gub. mińskiej, nigdzie więcej nie rośnie (nie rośnie też w Królestwie i Galicyi). Na wschód od Dniepru *B. eruciformis* rośnie nie tylko na łąkach nadrzecznych, lecz i wogóle w miejscowościach odpowiednich, t. j. wilgotnych (n. p. w gub. mohilowskiej!!, czernichowskiej!! i t. d.). Nad Dnieprem rośnie bardzo obficie. Kwitnie w czerwcu i w lipcu.

Heleochloa alopecuroides (Schrad.) Boiss.

Afryka północna, Europa południowa, Rosya południ. w miejscach piaszczystych nad większemi rzekami: Dnieprem, Donem, Wołgą, Uralem, Kaukaz, Syberya altajska (Ledeb.).

Na Litwie rośnie tylko w miejscach piaszczystych (mniej więcej wilgotnych) nad Dnieprem koło Jołczy!! i Łojowa!! (z ostatniej miejscowości okazy zostały wydane we „Flora exs. Polonica“). W gub. mohilowskiej *H. alopecuroides* rośnie przy ujściu Soża do Dniepru!! (pow. homelski).

Eragrostis pilosa P. B.

Na Litwie rośnie tylko na piaszczystych wybrzeżach Dniepru koło Jołczy!! i Łojowa!! (patrz Fl. exs. Polon.). W gub. mo-

---

[1]) Okazy z Łojowa wydane były w zielniku „Flora Polonica exsiccata“ Nr. 89.

hilowskiej przy ujściu Soża do Dniepru. Kwitnie w końcu lipca i w sierpniu.

Eragrostis suaveolens Becker.

Klaus, Flory miestnyja priwołżskich stran. Petersburg 1852, str. 256—257.; Paczoski, Descriptio plant. nov. vel minus cognitarum gub. Cherson. Kijów 1889, str. 13—14; Paczoski, Matierjały dla flory stiepiej jugo-wostocznoj czasti Chersonskoj gub. Kijów 1890., str. 128. Paczoski, Oczerk flory okriest. Pierejasława Połtawsk. gub. Kijów 1893, str. 76.; *Eragrostis suaveolens* Beck. *var Borysthenica* Schmalhausen[1]), O niekotorych nowych dla okr. Kiewa widach rastienij. Zap. kiewsk. Obszcz. Jestiestw. t. XI. 1891, str. 72—73.; *Eragrostis Borysthenica* Gruner, Bul. de la Soc. d. Natur. de Moscou 1868, IV. p. 98.; *Eragrostis pilosa* P. B. β. *suaveolens* Regel, Juncacearum, Cyperacearum, Graminearum etc. centrasiaticarum, adhuc cognitarum enumeratio. Acta Horti Petropol. VII, II. 1881, p. 622.

E. suaveolens pierwotnie została znalezioną koło Sarepty (nad Wołgą) przez znanego herboryzatora p. Beckera. Nieco później Gruner znalazł ją na pograniczu gub. jekaterynosławskiej i taurycikiej nad rzeką Konką. Regel wyróżnił tę roślinę w zbiorach botanicznych, należących do cesarskiego bot. ogrodu petersburskiego. Wskutek czego przybyły stanowiska nad rzeką Uralem (Indersk), koło st. Abakumowskiej (znaleziona przez Kuszakiewicza) i w Dżungaryi nad rzeczką Norgzajsanem (Schrenk.). W r. 1888 znalazłem *E. suaveolens* w miejscach piaszczystych nad Dnieprem w gub. chersońskiej (koło Kaczkarówki) i koło Kijowa. Nad Dnieprem znalazłem także tę roślinę w gub. połtawskiej (w r. 1891 koło Perejasławia) i mińskiej (w r. 1892 koło Jołczy, pow. rzeczycki). W Ziemi Kozaków Dońskich znalazł *E. suaveolens* niedawno p. Litwinow (piaski nad Donem koło Piatiizbiańskiej stanicy!). W zielniku należącym do ogrodu bot. w Petersburgu, widziałem okazy *E. suaveolens* pochodzące z gub. kazańskiej (z nad Wołgi zebrane przez p. Graffa). Nakoniec w r. 1894 znalazł tę roślinę kolega mój p. Bohdan w gub. samarskiej (nad Wołgą koło wsi Rownoje) i przysłał mi je do Petersburga. Wyczerpałem wszystkie znane mi stanowiska *E. suaveolens* Beck., która bardzo mało jeszcze jest znana botanikom. Nyman (w Conspectus Fl. Europ., str. 833) zalicza ją jako synonim *Eragrostis collina* Trin. Ostatnia roślina jest to właściwie

[1]) Okazy *E. suaveolens* z Kijowa (zebrane przez prof. Schmalhausena) zostały wydane przez p. Rehmana i Wołoszczaka we „Flora exs. Polonica“.

nie *Eragrostis*, lecz *Poa*, mianowicie *Poa Tatarica* Fisch., dobrze mi znana, gdyż zbierałem ją w gub. astrachańskiej (miejsca piaszczyste w Jergeniach). Nawet w świeżo wydanem dziele „Index Kewensis plantarum phanerogamarum etc.“ Fasc. II. Oxonii MDCCCXCIII, p. 859 powtórzony jest błąd Nymana.

Schmalhausen niedawno wyróżnił *E. suaveolens*, rosnącą nad Dnieprem, jako odrębną odmianę: *E. suaveolens* β. *Borysthenica*. Zdaje mi się jednak, że uczynił to bez dostatecznych powodów.

Jak nadmieniłem powyżej, *E. suaveolens* rośnie w miejscach piaszczystych nad rzekami. Kwitnie w sierpniu i we wrześniu. Okazy z gub. mińskiej nie odznaczały się takim silnym (nieprzyjemnym) zapachem, jaki obserwowałem u okazów z nad dolnego Dniepru.

Eragrostis Aegyptiaca Del.

Ledebour, Fl. Ross. IV p. 382.; Boissier, Flora Orientalis V. p. 581; Schmalhausen, O niekotorych nowych dla okriest. Kiewa widach rastienij. Zap. kiewsk. Obszcz. Jest. t. XI 1891. str. 73—74. Paczoski, Oczerk flory okr. Pierejasława Połtaw. gub. Kijów 1893, str. 77.

Egipt, Nubia, nad rzekami w Rosyi połudn.: nad Dnieprem koło Jołczy!! Łojowa!![1]) (gub. mińska, pow. rzeczycki), Kijowa! Perejesławia!! (gub. połtawska). Nad Prypecią koło Turowa!! pow. mozyrski, gub. mińska); nad Worskłą koło Kobylak (Fischer!); koło Pawłówki (pow. zeńkowski, połtaw. gub.), Białocerkiewki, (chorolski pow., połtaw. gub.), wreszcie nad Dońcem! (Czerniajew; gdzie mianowicie zebrane zostały okazy niewiadomo). Oto wszystkie znane do dnia dzisiejszego stanowiska rosyjskie *E. Aegyptiaca*. Już Ledebour wiedział, że roślina ta rośnie w Rosyi, lecz nie wiadomo było, gdzie mianowicie: „Hab. in Rossia australi (Trin.). Specimina rossica non exstant.“ (Ledeb. loc. cit.). Okazy rosyjskie, z różnych miejscowości pochodzące, bardzo są do siebie podobne (nie można się między nimi dopatrzyć najmniejszej różnicy); od rysunku Del. Egypt. 157, tab. IV., fig. 2. różnią się tem, że nie mają włosków na liściach. Z tego powodu sądziłem początkowo, że mam do czynienia, jeżeli nie z odrębnym gatunkiem, to przynajmniej z wybitniejszą odmianą. Przestudyowawszy jednak okazy z Afryki, znajdujące się jużto w zielnikach Uniwersytetu kijowskiego, jużto w zielnikach petersburskiego

[1]) Okazy z Łojowa wydane były we „Flora exs. Polonica“.

ogrodu botanicznego, przekonałem się, że wydzielenie rosyjskiej rośliny nawet w odrębną odmianę byłoby zbyteczne, gdyż i między okazami afrykańskimi (egipskimi) znajdują się takie, które włosków na liściach nie posiadają. Wogóle afrykańskie okazy nie są tak do siebie uderzająco podobne, jak rosyjskie, z czego wynika, że roślina rosyjska jest gatunkowo więcej ustaloną. Kwitnie w sierpniu i we wrześniu.

Glyceria plicata Fr.

Bardzo podobna jest do *G. fluitans* R. Br., wskutek czego przez niewielu tylko florystów odróżniona. Na Litwie znajdowałem ją w następujących miejscowościach: Łojów (gub. mińska, pow. rzeczycki), Słuck, Turów (pow. mozyrski; roślina z Turowa według Schmalhausena, który widział moje okazy, jest *Glyceria nemoralis* Uechtr. et Koernicke; gatunek ten jednak, według mego zdania, tak mało różni się od *G. plicata* Fr., że go do niej zapisuję), Zelwa (gub. grodzieńska, pow. wołkowyski), Białystok. *Gl. plicata* rośnie także na Wołyniu!!, w gub. witebskiej, smoleńskiej! (Alexino pow. dorohobużskiego), orłowskiej (T a r a c z k o w!, G r u n e r!), w Estlandyi!, gub. petersburskiej (S c h m a l h.!), kijowskiej, połtawskiej!!, symbirskiej (V e s e n m.!) i innych gub., także na Kaukazie (Hohenack.!), Alatau (Semionow!) [1]).

Rośnie koło rowów, na brzegach błotnych i t. d. Kwitnie w czerwcu i w lipcu.

Atropis distans Griseb.

Jako bardzo rzadką roślinę, znalazłem *Atropis distans* koło Łojowa (pow. rzeczycki), rosnącą na gruzach, powstałych ze zburzenia domu. Okazy kwitnące w początku czerwca. Dla Litwy roślina ta wskazana była przez Jundziłła. W gub. wileńskiej znajdował ją K. Łapczyński (koło Birsztan.).

Bromus commutatus Schrad.

Rośnie przy drogach, jako chwast, koło Żłobina (gub. mohilowska, pow. rohaczowski). Kwitnące okazy w początku czerwca. Na Litwie *B. commutatus* dotąd nie znaleziony, lecz prawdopodobnie da się tam odszukać, ponieważ Żłobin znajduje się na pograniczu z gub. mińską. W gub. chernichowskiej p. Ł u k a s z o w

---

[1]) Azyatyckie okazy widziałem także w Petersburgu w zielniku Krasnowa „Flora Iliensis“, gdzie znajdowały się, jak i u innych florystów, pod nazwą *Glyceria fluitans*.

(niedawno zmarły student uniwersytetu kijowskiego) znalazł *B. commutatus* w dwóch miejscowościach powiatu borzneńskiego (na piaszczystem wybrzeżu Desny koło wsi Kładkowki i na łące między krzakami koło Berestowca).

Poa Chaixi Vill. β. remota Fr.

Roślina ta znana była jako rosnąca w północnej części Litwy: w gub. kowieńskiej (Jundziłł) i wileńskiej (Eichwald, Łapczyński). Ja zaś znalazłem *P. Chaixi* w Puszczy Białowieskiej (w r. 1893 razem z rosyjskim akademikiem S. Korzyńskim, z którym wycieczkę do Puszczy odbywaliśmy wspólnie) i koło wsi Szymonowicze (pow. bobrujski, gub. mińskiej). Rośnie w lasach mniej lub więcej cienistych i wilgotnych. Kwitnie w czerwcu. Roślina ta niedawno także została odszukaną w gub. czernichowskiej (koło Berestowca przez p. Łukaszowa). Na Polesiu kijowskiem znane gęste stanowiska Rogowicza. Często także przytrafia się w prow. nadbałtyckich. W Królestwie jest wielką rzadkością (według Rostafińskiego pewne stanowisko tylko w dolinie Ojcowskiej). W Galicyi tylko w miejscowościach górzystych (Knapp, str. 23 *Poa sudetica* Haenke).

Lycopodium inundatum L.

W miejscach podmokłych, koło brzegów. Łuniniec!! (pow. piński), Żytkowicze!! (pow. mozyrski), pow. nowogródzki!!. W innych miejscowościach Litwy znany dawniej: gub. grodzieńska (koło Białegostoku!), gub. wileńska (Eichwald, Zielencow), mohilowska (Żłobin!!). Wzdłuż Dniepru spotyka się jeszcze pod Jekaterynosławem (Schmalh.!).

Lycopodium Selago L.

Znany z gub. grodzieńskiej (Gilib., Eism.!, Drym.) i wileńskiej (Twardowska). Znalazłem go w lesie świerkowym koło Nowogródka i widziałem okazy zebrane w pow. słuckim (dobra Nacz gminy Lachowicze), przez p. Czarnockiego w gaju olchowym.

Lycopodium Chamaecyparissias Al. Br.

Gatunek bardzo zbliżony do *L. complanatum* L., przez wielu florystów uważany tylko za odmianę tego ostatniego, a przez niektórych zaliczony wprost jako synonim, co jest już wielkim błędem. *L. Chamaecyparissias* znalazłem w gub. mińskiej koło Borysowa, gdzie rósł na wzgórku piaszczystym, wśród lasu sosnowego

(25 czerwca 1892 r. z młodymi owocami). Porównywałem swoje okazy z okazami otrzymanymi od Fr. Buchenaua (zebranymi przez p. Herbsta w Niemczech północnych) i przekonałem się, że borysowskie okazy jeszcze więcej odstępują od typu *L. complanatum*, aniżeli niemieckie. W zielniku Uniw. kijowskiego widziałem okazy *L. Chamaecyp.*, pochodzące z gub. orłowskiej (T a r a c z k o w Nr. 496).

Ophioglossum vulgatum L.

Znany z gub. wileńskiej (Jundz., Eichw.) i grodzieńskiej (Gilib., Brincken). Widziałem okazy *O. vulgatum* pochodzące z gub. mińskiej pow. borysowskiego (Lado koło Smiłowicz — J e l s k i!) i z okolic samego Mińska (H o ł o w a c z o w!). Rośnie także w gub. mohilowskiej!!, czernichowskiej!, na Wołyniu! i t. d.